

KISEBBSÉGI MAGYAR SORS.

EGY ERDÉLYI ROMÁN POLITIKUS ROMÁNIA KISEBBSÉGI POLITIKÁJÁRÓL.

ATTÓL az időponttól kezdve, hogy 1919-ben a román állam Erdélyben átvette az imperiumot, egy pár esztendeig román részről egy hangot sem lehetett hallani, amely a román kormányok elnyomó kisebbségi politikájával szemben a bírálatnak, vagy az aggodalomnak kifejezést adott volna. Egy pár év múlva mégis akadt egy-két emberségesebben gondolkozó s tágabb szemhatárú romániai hírlapíró, aki nemcsak helytelennek, hanem veszedelmesnek is tartva a kisebbségekkel szemben alkalmazott elnyomó és kíméletlenül románosító politikát, bíráló, sőt elítélő szavát is kötelességének vélte felemleni ellene.

Intő szavukra senki sem hallgatott. Ellenkezően, nemcsak a román nemzeti érdekek elárulásának vádja zúgott fel ellentük, hanem közülök egyiket, a romániai hírlapírók szindikátusának elnökét, a hetvenegy éves Costafurut azért a beszédéért, amelyet az erdélyi magyar hírlapírók nagyváradi közgyűlésén mondott, a kolozsvári román egyetem tanulói a kolozsvári vasúti állomáson agyba-főbe verték.

Az erdélyi románok közül a román kormány elnyomó kisebbségi politikája ellen a román sajtóban szavát legelőször Ciato Ludovic emelte fel a kisebbségi kérdésről román és magyar nyelven kiadott tanulmányában. E tanulmány vezető gondolata az volt, hogyha a magyar uralom alatt joga és kötelessége volt a magyarországi románságnak a magyar kormányoktól politikai és nemzeti jogainak biztosítását követelni, a jelenlegi államjogi helyzetben a románság sem vitathatja el a kisebbséggé lett magyarságtól azt a jogot, amelyet ő annak idején magának követelt. Romániának életérdeke parancsolja, hogy a maga kisebbségi kérdését abban a szellemben oldja meg, amelyben a magyarországi románság a magyar állam nemzetiségi kérdésének a maga javára való megoldását követelte. Szerinte a kisebbségi kérdés megoldásának legalkalmasabb formája a magyar nemzetiségi törvényhez lényegében hasonló kisebbségi törvény megalkotása lehetne.

Ciato tanulmányának megjelenése után a belátóbb román politikusok és közéleti férfiak közül többen helytelenítették és követelték a román kormányoktól követett és a román közvélemény által is helyeselt kisebbségellenes kormányzati politikának megváltoztatását, nemcsak a kisebbségek, hanem a román állam nyugalmanak és biztonságának érdekében is. A „Román Társadalomtudományi Társaság“ elnöke, Gusti bukaresti egyetemi tanár a kisebbségi kérdésnek tudományos elméleti megvitatását 1924-ben a társaság munkásságának napirendjébe iktatta. Ez előadássorozatban jelent meg a nemzeti parasztpárt elnökének, Maniunak, a kisebbségi kérdést tárgyoló tanulmánya is, amelyben e kérdést a régi magyar „nemzetiségi törvény“-hez hasonló kisebbségi törvénnyel kívánja nyugvópontra juttatni. Egykori nagy ellenségünket, Jorga Miklóst is megilleti e tekintetben az elismerés. Becsületére válik, hogy párizsi előadásai alkalmával sem habozott kijelenteni, hogy a kisebbségeknek joguk van a román állam keretében is arra a kulturális autonómiára? amely egyedül biztosíthatja fennmaradásukat és

nemzeti egyéniségük teljes kifejlesztését. Goga Oktavián kezdeményezésére és közvetítésével a romániai néppárt vezére, Averescu tábornok, az erdélyi „Magyar Párt“ vezetőségével kötött paktum segítségével igyekezett a kisebbségi kérdés törvénnyel való rendezésének útját előkészíteni. Igaz ugyan, hogy kormányra jutva, Averescuék a paktum egyetlen pontját sem hajtották végre.

De oly határozottan és úgy látszik a becsületes meggyőződés akkora őszinteségével még egyetlen román politikus, vagy publicista sem tört lándzsát a kisebbségek igazsága mellett, mint Comea Tamás két hónappal ezelőtt román és magyar nyelven megjelent „A kisebbségi kérdés“ című tanulmányában.

Comea Tamás a magyar uralom idejében, mint a nagyküllőmezei románság vezérferfia csak másodsorban álló harcosa volt a magyarországi román nemzetiségi politikának. A román uralom alatt rövid ideig a 95%-os magyar többségű Udvarhely vármegyének volt közigazgatási főnöke (prefektje). £ hivatalos állásában bőséges alkalmat volt megismerni a román kormányok kisebbségi politikájának gyakorlati alkalmazását és káros eredményeit.

Comea Tamás tanulmánya két részből van összetéve: a román kormánynak eddig követett kisebbségi politikájának elítélő bírálatából és azokból a javaslatokból, amelyeknek becsületes megvalósításától várja az új román állam legéletbevágóbb kérdésének, a kisebbségi kérdésnek megoldását. Mindenkinek el kell ismernie, — írja tanulmányának bevezető részében — hogy a kisebbségi kérdés kizárólag az állami élet kérdése, amely minden pártterdeken felül áll s amelyet ezért semmi szín alatt sem lehet olyan pártkérdésnek tekinteni, melyet az egyes kisebbségi pártokkal kötött paktumok segítségével meg lehet oldani.

Szerinte a kisebbségi kérdés megoldásának egyetlen helyes vezérelve, egyetlen alapigazsága van. Az, amelyet a hajdani román nemzetiségi párt 1881-i programjának 7. pontja a következőképpen fejez ki: Mivelhogy az állam fejlődése összes polgárainak megalégedésétől függ, másrészt pedig az egyik nemzetiségnek kedvezményekben való részesítése s a többieknek elnyomatása elégedetlenséget szül és az állam polgárainak békéjét zavarva, kölcsönös gyűlöletet ébreszt, — a Román Nemzeti Párt az állam közegeinek minden magyarosító törekvése ellen — jelentkezzék az közvetett, vagy közvetlen úton — úgy fog küzdeni, mint hazafiatlan cselekedet ellen.

Ez alapelv kétségbe nem vonható igazságából következik, hogy minden románosító eljárás szemben a kisebbségekkel hazafiatlan cselekedet. Ezért az eddig követett erőszakosan románosító politika felhagyása egyenes követelménye a román állam helyesen felfogott életérdekeinek. A románosító politika nemcsak káros a román államra, hanem kitűzött célját sem érheti el.

Románia 1923 évi alkotmánya 5. szakaszában azt mondja: „Minden román, tekintet nélkül népi eredetére, anyanyelvére és vallására, a lelkiismeret teljes szabadságát élvezzi.“ Az alkotmány e meghatározásának értelmében tehát a román államnak minden polgára népi eredetű és anyanyelvére való tekintet nélkül román. Az alkotmány készítői e kijelentéssel milliókra menő román állampolgárnak kobozták el legsajátosabb és legszentebb tulajdonát: nemzetiségét. Az egyének nemzetiségét születése és saját akarata határozza meg. Azt nem lehet törvénnyel, vagy szabályrendelettel megállapítani, mint az állampolgárságot. Az alkotmány e rendelkezése képtelenség, mert az erdélyi magyarok, szászok és németek soha életükben semmi törvény, vagy rendelkezés következtében románokká nem lesznek.

Comea szerint Romániában a kisebbségi kérdést abban a szellemben

kell megoldani, amely áthatotta és vezette kezdet óta a magyarországi románok politikai és nemzeti törekvéseit. Meg kell adni minden kisebbségnek a maga közigazgatási, igazságügyi, gazdasági és közművelődési autonómiáját. Ez esetben nem lesznek ugyan „népi eredetükre való tekintet nélküli románcokká, de hűséges és kötelességteljesítő polgáraivá lesznek a román államnak, amely biztosan számíthat rájuk minden körülmények között.

Ha ezek szerint az elvek szerint alakítják át a román állam alkotmányát, akkor ez az alkotmány a legjobb minta lesz arra, hogy mily módon és úton érhetik el azok az államok, amelyeknek kisebbségeik vannak, az állampolgárok között való békét és azt az egymás iránt érzett tiszteletet és becsülést, amely nélkül egy vegyes nemzetiségű állam megszilárdulását és fennmaradását el sem lehet gondolni. Románia ilyen elveken felépülő alkotmánya kiinduló pontja lehetne az „Európai Egyesült-Államok“ megalakulásának, amely nélkül Coraea szerint Európa békéje nem tartható fenn és civilizációja sem menthető meg. Romániát Svájc mintájára szeretné átalakítani.

Ez ismertetésnek nem feladata annak bírálataba bocsátkozni, hogy Romániában megvannak-e azok az erkölcsi és lelki feltételek, amelyeknek segítségével az államot az együtt lakó népek teljes egyenjogúságának alapján is Svájchoz hasonlóvá lehetne tenni? Coraea tanulmánya azonban nem a tartalmát alkotó javaslatok helytálló, vagy téves volta miatt érdemli meg figyelmünket, hanem mint igen érdekes tünete annak az átalakulásnak, amely a román gondolkozásban is a valóság kényszerítő erejének hatása következtében kezd — bár lassan, de mégis gyarapodó erővel megindulni.

Egyelőre csak annyi állapítható meg, hogy a kisebbségi kérdés egyre fokozódóan kezdi izgatni a román közvélemény lelkiismeretét és kezd a jobb elmékben tért foglalni az a meggyőződés, hogy ezt a kérdést az eddig követett erőszakosan románosító és kisebbség irtó politikai módszerrel nem lehet megoldani. Lassanként a szélesebb látókörű és európaiasabban gondolkozó román politikusok, írók és közéleti férfiak belátják, hogy a kisebbségi kérdés egyre jobban nemzetközi kérdéssé válik és azt nem lehet semmi eszközzel visszaszorítani az egyes érdekelt államok politikai életének szűkös határai közé.

Hogy mikor következik el az az időpont, amelyben a romániai politikai gondolkozás annyira átalakul, hogy annak gyakorlati eredményeit Románia kisebbségei is érezni fogják, nem lehet megjósolni? Csak annyit lehet bizonyosnak venni, hogy odáig a romániai kisebbségek kálvária útja még nagyon hosszú és nagyon göröngyös lesz.

NYUJTÓDI GÁSPÁR.